SOSYAL BİLİMLER

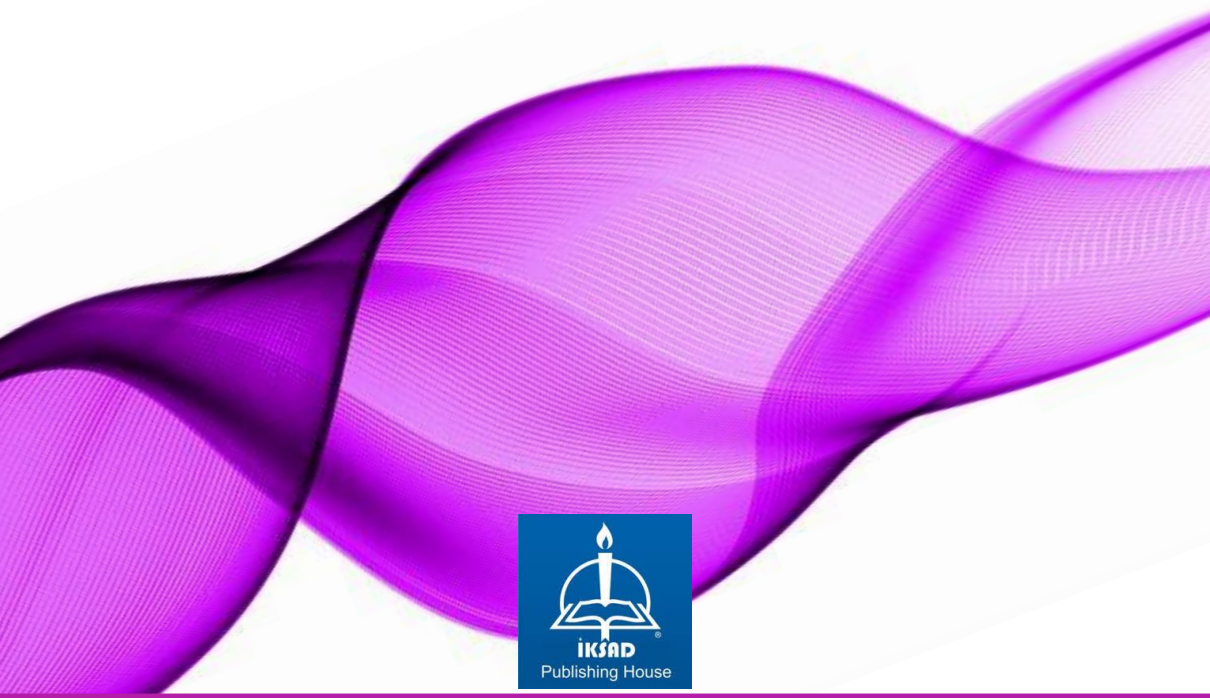
PERSPEKTİFİNDE

CİNSİYET ve TOPLUMSAL CİNSİYET TARTIŞMALARI

Editörler

Doç. Dr. Hülya ÇAKIR

Doç. Dr. Esra GEDİK

İKSAD Publishing House

SOSYAL BİLİMLER PERSPEKTİFİNDE CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET TARTIŞMALARI

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Hülya ÇAKIR
Doç. Dr. Esra GEDİK

YAZARLAR

Doç. Dr. Günce DEMİR
Doç. Dr. Hülya ÇAKIR
Doç. Dr. Esra GEDİK
Doç. Dr. İlkgül KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Atike Sevtap DEMİR
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN
Dr. Öğr. Üyesi Simge AKSU
Dr. Umut BELEK ERŞEN
Arş. Gör. Buket DURDU
Sabri Cihan MAVİ
Ayşe TOSUN ORUÇ
Bedirhan Yakup ŞENTÜRK

İKSAD Publishing House

Copyright © 2023 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2023©
ISBN: 978-625-367-237-9
Cover Design: Kübra YAZICI
August / 2023
Ankara / Türkiye
Size = 16 x 24 cm

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRLERDEN ÖNSÖZ…… 1

BÖLÜM 1
TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA ESNAFLIĞIN TOPLUMSAL DEĞİŞİME ETKİSİ: BAHÇELİEVLER ÖRNEĞİ

Sabri Cihan MAVİ
Doç. Dr. Günce DEMİR……..……..….. 3

BÖLÜM 2
KADIN VE DOĞA İLİŞKİSİ AÇISINDAN EV İÇİ EMEĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayşe TOSUN ORUÇ
Doç. Dr. Hülya ÇAKIR …….. 25

BÖLÜM 3
TÜRKİYE'DE MELEZ ERKEKLİK HALLERİ

Doç. Dr. Esra GEDİK ……...…….. 41

BÖLÜM 4
TOPLUMSAL CİNSİYET VE MEDYA: TÜRKİYE'DE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Atike Sevtap DEMİR ……..…… 57

BÖLÜM 5
TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA MARKA İLETİŞİMİ, REKLAMLAR VE MEDYADA GÜZELLİĞİN TEMSİLİ

Dr. Öğr. Üyesi Simge AKSU ……. 91

BÖLÜM 6
BİZANS SANATI'NDA AZİZE İSKENDERİYELİ KATERİNA

Doç. Dr. İlkgül KAYA ……...… 109

BÖLÜM 7
KEMAL TAHİR'İN"BOZKIRDAKİ ÇEKİRDEK" ADLI ROMANINDA TOPLUMSAL CİNSİYET VE ERKEKLİK TİPLERİ

Bedirhan Yakup ŞENTÜRK
Doç. Dr. Esra GEDİK ……. 141

BÖLÜM 8
TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA DOSTOYEVSKİ ROMANLARI
Dr. Umut BELEK ERŞEN……. 157

BÖLÜM 9
SİYASAL KATILIMDA TOPLUMSAL CİNSİYET

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN…… 173

BÖLÜM 10
JAPONYA'NIN SOSYAL VE KÜLTÜREL SÜREÇLERİNDE KADIN HAREKETLERİ

Arş. Gör. Buket DURDU ……. 201

Ağustos/2023

BÖLÜM 9

SİYASAL KATILIMDA TOPLUMSAL CİNSİYET

Dr. Öğr. Üyesi| Yaşar Pınar ÖZMEN[1]

DOI: https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8311997

[1]Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yozgat, Türkiye. pinar.ozmen@bozok.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-2970-1110

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet konularının özellikle 1970'lerden sonra sosyal bilimlerde giderek daha önemli hale gelmesi, daha önce görmezden gelinen ya da erkek odaklı olarak çalışılan istisnasız tüm disiplinlerdeki çalışmaların kadın odaklı yeniden değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu dönemden itibaren tarih öncesi cinsiyet rolleri, cinsiyete dayalı iş bölümü, anaerkil topluluklar, tarihteki kadın filozoflar2, sosyal hareketlilikte toplumsal cinsiyet rolleri, yönetimde etkili olan kadınlar, kültürler arası toplumsal cinsiyet anlayışının nasıl değiştiği ile ilgili çalışmalar artış göstermiştir.

Siyasal düşünce tarihinin kilit *erkek* şahsiyetlerinin görüşlerinde kadının toplumdaki rolü ev içi işlerle sınırlandırılmış ve siyaset alanının dışında değerlendirilmiştir. Toplumsal hiyerarşilere karşı olarak bireysel özgürlük ve eşitlik fikrinin üstünde yükselen liberal düşünce geleneğinde dahi kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleredeğinen öncü filozof çok azdır.Günümüzde pek çok ülkede uygulanan temsilî demokrasi biçiminde siyasal katılımın, ilkel bağlılıklar ve ataerkil ilişkiler tarafından belirlenmeye devam ettiği gözlenmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu her zaman gündemde kalmaktadır. Siyaset teorisi ve siyaset bilimi çerçevesinde toplumsal cinsiyet olgusu perspektifinden yapılan çalışmalara yine son elli yılda yoğunlaşıldığı gözlenmektedir.

Bu çalışma yönetimin farklı düzeylerinde karar verme süreçlerinin şekillenmesinde etkili olabilen çok çeşitli eylemlerin kapsandığı *siyasal katılım* olgusunu toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır.

1. KADINLAR SİYASET ALANINDA: SİYASAL KATILIM VE TEMSİL

Siyasal katılım genel anlamda halkın siyaseti etkileyen tüm eylemlerini kapsamaktadır. Siyaset teorisyenleri özellikle Batı'da modern demokrasinin gelişim tarihinde demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olarak yöneticilerin belirlenmesi sürecinde seçme (oy verme) ve seçilme (aday olma) haklarına

[2]M. L. Waithe'in M.Ö. 600'den yirminci yüzyıla kadar yetmişten fazla kadın filozofun isimlerini, metinlerini ve yorumları derleyen dört ciltlik eseri "Kadın Filozofların Tarihi" (Waithe, 1987) bu alana yapılan büyük katkılardan biridir.

odaklanmıştır. Günümüzde ise siyasal katılım olgusu karar verme süreçlerinin şekillenmesinde etkili olabilen çok çeşitli eylemlerin kapsandığı kavramsal bir düzeyde ele alınmaktadır. Bu eylemler bir siyasi partinin veya sivil toplum kuruluşunun üyesi olmak, çeşitli sosyokültürel etkileşimlerde, boykot ve protestolarda aktif bir rol sergilemek, örneğin ekolojik veya ayrımcılıkla ilgili kaygıları ifade etmek için bir politikacıyla iletişime geçmek gibi çeşitli biçimler alabilmekte ve dijital teknolojinin gelişen imkânlarıyla farklı platformlarda gerçekleşebilmektedir.

Siyasal katılım olgusu Antik Yunan klasik demokrasisinin son derece sınırlı yurttaşlık tanımıyla başlar. Antik Yunan'da sadece özgür erkek yurttaşların zaman zaman kapsamı ve içeriği değişen belli bir servet koşulu altında oylama ya da kura yoluyla karar verme süreçlerinde yer alabildiği bilinmektedir. Halkın yönetime katılımını ifade eden Yunanca demokrasi kelimesi birçok dile de aynen geçerek tarihsel bağlamından farklılaşmış da olsa bir yönetim sisteminin etimolojik temeli haline gelmiştir. Siyasal temsil zaman içinde yöneten ve yönetilen ilişkisinde halkın yönetime dahil olması ve siyasal iktidarın kaynağının halka dayanması ile ilgili bir kavramdır. Modern devletin ortaya çıkması ile birlikte siyasal temsil kurumu, önceleri soylulardan oluşandanışma kurulu niteliğindekimeclislerin zaman içinde halktan kişilerin katılımına açılması ile somutlaşmıştır. Bugün yasaları yapan meclisler/parlamentolar modern temsilî demokrasinin ontolojik öncüllerinden biridir (Özkan, 2020, ss. 63-71). Siyasal katılım,siyasal temsilcileri seçme ve etkileme başta olmak üzere birçok eylemi kapsayan bir mekanizmadır ve siyasal pratikler üzerindeki kamu denetimi ile ilgilidir.[3]

Günümüzde halkın karar mekanizmasında mümkün mertebe doğrudan söz sahibi olmasını savunan katılımcı demokrasi anlayışına gelinceye kadarmodern temsilî demokrasi tarihinde yurttaşlık tanımının ırk, inanç, servet ve cinsiyete bakılmaksızın halka yayılması zaman içinde aşama aşama gerçekleşmiştir. Aydınlanma düşüncesinin önemli bir siyasal sonucu olan Fransız ve Amerikan Devrimleri, halkın egemenliği ve bireysel hak ve özgürlüklerin gelişmesi açısından dünyanın çok çeşitli coğrafyalarında etkili olmuş ve demokrasi tarihinde yeni bir sayfa açmıştır.Fakat günümüzün ileri

[3] Siyasal katılım ve siyasal temsil arasındaki ilişki için bkz. Chandhoke, 2009.

demokrasilerinin kadınları da kapsayan bir hale gelmesi bir mücadele sonucunda devrimlerden ancak yüz yıl sonra gerçekleşebilmiştir.

Avrupa'da on yedinci yüzyılın sonlarında başlayan Aydınlanma Çağı, kadınların kamusal alanlarda görünülürlüklerinin arttığı bir dönem olmuş, eğitim başta olmak üzere haklar ve özgürlükler kadının toplumsal rolleri ile bağlantılı olarak tartışılmıştır. Feminizmin yükseldiği bir dönem olarak Aydınlanma'nın kadınlar açısından etkileri ve sonuçları üzerine dağınık haldeki incelemeler özellikle son yüzyıldaki yayınlarla4 daha derli toplu hale getirilmiştir. Aydınlanma düşüncesinin yayıldığı salonlarda (fr.salonnières) etkili kadınların varlığına ve toplumsal cinsiyet meselelerinin tartışmaya açılmasına rağmen kadın haklarındaki gelişmeler genel siyasal atmosferdeki değişimle aynı hızda ilerlememiştir. Avrupa'da Fransız Devrimi ile şaha kalkan halk egemenliği olgusuile özgürlük ve eşitlik sloganıkadınları kapsayıcı bir nitelikte ortaya çıkmamıştır. Modern demokratik devletlerde kadınların siyasal katılım haklarına kavuşmaları için on dokuzuncu yüzyılı beklemek gerekmiş, liberal siyaset felsefesinde erkeklerin ayrıcalıklı olduğu hiyerarşik toplumsal cinsiyet eşitsizliği düşüncesi sürdürülmüştür. Oy hakkı ile başlayan siyasal katılım mücadelesitoplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı siyaseti değiştirebilecek düzeye henüz erişememiştir.

Dünya siyaset tarihinde eskilerden beri hemen her kültürde güçlü kadınhükümdarlar var olmuş ve güçlü kadın figürler hükümdar olan eşlerini, sevgililerini ve oğullarını siyasal kararlarında etkilemişlerdir. Mezopotamya uygarlıklarından Sümerler, Anadolu'da Hititler kadına toplumsal ve siyasal alanda -yargıçlık ve askerî görevler dâhil- önemli roller atfetmiştir (Sevinç ve Palavar, 2021).Mısır Ptolemaios Krallığı'nın kraliçesi VII. Kleopatra (MÖ. 69-30), Çin İmparatoriçesi Wu Zetian (690-705), İspanya'nın birliğini sağlayan I. Isabel (1474-1504), İngiltere ve İrlanda Kraliçesi I. Elizabeth (1558-1603), 34 yıl Rusya İmparatorluğu'nu yöneten II. Katerina (1762-1796), 63 yıldan fazlaBirleşik Krallığı yöneten Victoria (1837-1901) en çok tanınan kadın hükümdarlardır.5

---

[4]Bu konudaayrıntılıbilgiliiçinbkz. Knott ve Taylor, 2005 ve Robertson, 2005.

[5]Kleopatra üzerine bir araştırma için bkz. Ashton, 2009, Çin İmparatoriçesi WuZetian'ı ele alan bir tez için bkz. Tezel, 2009, hakkında belgesel niteliğinde birçok film ve dizi bulunan I. Elizabeth için bkz. Levine, 2009,II.

Orta Asya'da gelen Türk kültüründe kadınının toplumsal konumu erkeklerle eşittir. Orhun Yazıtları'ndan elde edilen bilgilerde özellikle yönetici hakanın eşinin de devlet yönetimine katıldığı, tek başına devleti yönettiği, emirnamelerin ve fermanların "Hakan ve Hatun buyuruyor ki" şeklinde çıkarıldığı bilinmektedir. Kadınlar toplanan kurultaylarda yer almışlardır. Orta Asya Türk Devletlerinde geniş ölçüde siyasi haklara sahip olan kadınlar İslamiyetin kabulü ile birlikte haklarını kullanma açısından kayıplar yaşamıştır (Konan, 2011).

Çoğunlukla doğuştan gelen haklarla ve evlilikler yoluyla yönetimde etkili olan elit kadınların varlığı, halktan sıradan kadınların toplumsal statülerinin artmasında etkili olamamış ve kendileri de iktidarlarının meşruiyetini sağlamak için bir erkekten daha fazla çaba göstermek zorunda kalmışlardır.Soylu olmayan kadın figürler savaşlarda hem cephede hem de hemşirelik, yemek pişirme ve askerler için kıyafet dikme gibi cinsiyet rolleriyle tutarlı daha geleneksel görevlerde bulunmuştur. Adı sanı bilinen en eski isim Jeanne d'Arc (d.1412-ö.1431)gibi birçok kadının devrimlerde, iç savaşlarda, büyük savaşlarda ve daha nice faaliyetlerde rol aldığı bilinmekte ve tahmin edilmektedir. Siyasal antropolojide veri kaynaklarının teknolojinin olanakları ile sağladığı yeni bulgular da daha eskilere giderek ilkel topluluklarda kadınların rolleri hakkında ayrıntılı bilgi vermeye devam etmektedir.[6]

Doğal olarak kadın ve erkek biyolojik özellikleri ile doğan bireylerin toplumda kendilerine cinsiyet bazında biçilen roller ve kalıplarla gelişen sonradan öğrenilmiş sosyokültürel özellikler toplumsal cinsiyet olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin her alanda eşit haklara ve fırsatlara sahip olması ve eşit olarak katılımının gerçekleşmesi hedefini işaret eder. Sosyokültürel olarak belirlenmiş toplumsal cinsiyet rolleri, ataerki tarafından kadınları anneler ve eşler olarak evin özel alanına ve erkekleri kamusal alana yerleştirmek için ideolojik bir araç olarak kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolü ideolojisi toplumların ekonomik,

---

Katerina'yıkadınbiryöneticiolaraktoplumsaletkileriniinceleyenbiraraştırmaiçinbkz. Ivleva, 2015, Victoria dönemiiçinbkz. Booth, 2004, Avrupa'da erken dönem kadın yöneticiler için bkz. Jansen, 2002.

[6]1970'lerden itibaren antropoloji alanında da kadın konusu popüler olmuştur. Aydınlatıcı bir çalışma için bkz. Shapiro, 1981.

sosyal ve politik sistemleriyle etkileşim içinde bir kültürden diğerine ve zaman içinde değişmekte ve ülkeler genelinde kadınlar özel olarak tanımlanmaya devam etmektedir (Bari, 2005).Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı kadınların tepkisinin ilk somut sonuçları siyasal katılım alanında oy hakkı hareketi ile alınmaya başlamış ve bu ilk kadın hareketleri birinci feminizm dalgası olarak adlandırılmıştır.

2. İLK KADIN HAREKETLERİ- SÜFRAJETLER

Siyasal katılımın genişlemesinde, toplumda eşit muamele görmeyen bir grup olarak kadınların geleneksel rollerini değiştirmek ve erkeklerle bireysel eşitlik sağlamak için ortaya çıkan ve dalgalar halinde gelişen feminist hareket etkili olmuştur.Feminizm kelimesi ilk olarak sosyalist Charles Fourier'nin ütopik bir gelecekte kadınların özgürlüğünü tanımlamak için 1837'de kullanılmıştır (United Nations Women, 2023). Modern feminist hareketin öncülleri Fransız Devrimi'ni ortaya çıkaran Aydınlanma döneminde önemli roller üstlenen kadınların faaliyetleri ile başlar. Kadınların, devrimin Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde kapsanmamış olması erken feminist figürlerin tepkisini çekmiştir. Olympe de Gouges 1791'de Kadının ve Kadın Yurttaşların Hakları Bildirgesi'ni kaleme alarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Mary Wollstonecraft'ın 1792'de tamamladığı, kadın statüsünün iyileştirilmesini ve eğitimde radikal bir değişimi vurguladığı Kadın Haklarının Savunusu eseri erken feminist düşüncenin sembolü olmuştur. Ne yazık ki bu öncül eserler kadının yurttaşlık hakları açısından somut bir değişikliğe neden olmamıştır.İngiltere'de 1832'de vergi ödediği ve hukukun üstünlüğüne tabi olduğu halde neden oy kullanmaması gerektiğini anlamayan Mary Smith'ten gelen dilekçe Avam Kamarası'nda okunduğunda gülünç bulunmuştur (UK Parliament, 2023). İngiltere'de etkili olan ve çeşitli eylemlerle seçme ve seçilme haklarını savunan kadın hareketi dönemin medyasında biraz da pejoratif bir yaklaşımla süfrajet (İng. suffrage, oy hakkı) hareketi olarak adlandırılmıştır.

ABD'nin 1760'lardan itibaren çeşitli ekonomik boykotlarla başlayan Büyük Britanya Krallığı'ndan bağımsızlık mücadelesinde kadınlar aktif olarak yer almıştır. Devrim ve iç savaşlar sırasında savaş alanında vecephe arkasındapek çok görev üstlenen kadınların yeni ulus-devletin kurulmasında siyasal katılımdan dışlanması kadınların tepkilerine ve bu konuda lobi

faaliyetleri yapmasına neden olmuştur. Bu çabalara rağmen 1800'lerin ortalarına kadar kamusal alanda erkek temsiline izin veren hukuki statü kadınları geleneksel ev rollerine hapsetmeye devam etmiştir (Burrell, 2004, s. 2).Kadınlar kendilerine daha büyük bir siyasi rol kazanmak için eğitimli olmaları gerektiğinin bilincine varmış, köleliğin kaldırılması hareketlerine, siyasi parti ve topluluk etkinliklerine katılmaya ve hayır işleri ile kamusal alana girmeye başlamıştır. Bu dönemde ABD'yi incelemiş olan Alexis de Tocqueville Amerika'da Demokrasi (1835) eserinde kadınların katılımlarına dikkat çekmiştir.

Somut sonuç ortaya çıkaran hareket 1848'de New York'ta düzenlenen ilk kadın hakları kongresinde kaleme alınan Seneca Falls Bildirgesi ile başlamış, bildirgede kadının sosyal, sivil, dini alanlardaki koşulları ve hakları dile getirilmiştir.Bu toplantıda bir araya gelen birkaç yüz kişi kadının toplumsal konumunu, gelir, mülkiyet ve eğitim haklarınıtartışmış, bu hakların elde edilmesi için stratejik bir ortak payda olarak"oy hakkı" öne çıkmıştır. 1848'de mevcut siyasal sistem içinde kadın ve erkek arasında eşitliği sağlayacak fırsat ve kaynaklara erişim için yasal reformlara odaklanan liberal feminist hareket birinci feminizm dalgası olarak adlandırılmıştır.

On sekizinci yüzyılın ortalarında Avrupa'yı kasıp kavuran işçilerin çalışma koşulları ve yetersiz ücretlere karşı yükselen işçi hareketleri sadece erkekleri kapsayan oy hakkının genişlemesi taleplerinin dile getirilmesi ile birlikte siyasal katılım haklarını da kapsayan bir hedefe sahip olmuştur. Yine bu dönemde 8 Mart 1857'de New York'ta kadın tekstil işçilerinin haksız çalışma koşulları ve kadınlar için eşit olmayan hakları protesto edilmiş ve kadın işçilerin daha kısa bir çalışma günü ve makul ücretler talep ettikleri ilk organize grev gerçekleştirilmiştir.1880'li yıllarda çocuklar dahil karın tokluğuna uzun çalışma saatlerinin olduğu günlerde sekiz saatlik iş günü için 1 Mayıs 1886'da ABD ve Kanada'da çok katılımlı büyük bir grev gerçekleştirilmiş ve grevin öncü işçileri idam edilmiştir.1889′da kurulan II. Enternasyonal'in Paris′te düzenlediği kongrede Amerikan işçilerinin mücadelesine destek verilmiş ve buamaçla dünya çapında gösteriler düzenlemiştir. 1890′dan itibaren büyük grevin günü olan 1 Mayıs, ″Uluslararası Birlik, Mücadele ve Dayanışma Günü″ olarak kabul edilmiş, her yıl bir ″Kadınlar Günü″ düzenlenmesi de ilk defa II. Enternasyonal'in 1910'daki Kopenhag'taki toplantısında Almanya Sosyal Demokrat Partisi

kadın delegeleri tarafından önerilmiş ve kabul edilmiştir. 1910'dan başlayarak, 8 Mart her yıl Dünya Kadınlar Günü olarak anılmaya başlanmıştır. Kadınların oy hakkı ve işçi hakları için Avusturya, Danimarka, Almanya ve İsviçre'de bir milyondan fazla insanı bir araya getiren "8 Mart", Birinci Dünya Savaşı'nı protesto etmek için bir mekanizma haline gelmiştir. Rusya'da, 8 Mart 1917'de7 "ekmek ve barış!" talebiyle kadınların önderliğinde patlak veren büyük gösterinin dört gün sonrasında Çar tahttan feragat etmiştir. Bu nedenle bazı tarihçilerin Rus Devrimi'ni ateşlediğini ileri sürdüğü 8 Mart günü aynı zamanda bir Rus ulusal bayramıdır.

Tarihsel olarak önce oy hakkını kazanmak için kampanya yürüten kadınlar -*süfrajetler*- çeşitli argümanlar kullanmıştır. Oy hakkı kampanyasının ilk yıllarında temel argüman adalet, yani kadınların erkeklerle eşit olduğu ve dolayısıyla kamusal alanda eşit haklara sahip olması gerektiği olmuştur. Bu erken oy hakkı savunucuları, argümanlarını, erkeklerin birkaç nesil önce kendi hükümetlerini kurmak için kullandıkları aynı argümanlara dayandırmıştır: Tüm erkekler eşit yaratıldıysa ve yönetildikleri yasalara devredilemez bir şekilde rıza gösterme hakkına sahiplerse kadınlar da erkeklerle eşit yaratılmış olduğuna göre aynı devredilemez siyasal özgürlük hakkına sahip olmalıdır. Oy hakkı savunucuları, doğal hakkın kadınlar için de geçerli olduğunu ileri sürerken, kadın ve erkeğin özdeş olduğu ortak insanlık argümanını ileri sürmüştür (Kraditor 1965). Kadınların erkeklerle aynı entelektüel ve manevi donanıma sahip eşit insan varlıkları olduğu ve bu nedenle kendilerini ilerletmek ve geliştirmek için erkeklerle eşit veya aynı fırsatları hak ettikleri vurgulanmıştır (Cott 1987).

İngiltere ve ABD de dahil olmak üzere diğer birçok demokraside kadınlar, Birinci Dünya Savaşı sonrasına kadar oy kullanma hakkını kazanamamıştır. Bu yolda giden süreçte 1873 yılında Yeni Zelanda parlamentosuna sunulan 270 metre uzunluğundaki 32.000 imzanın bulunduğu oy hakkı dilekçesi bir ivme yaratmıştır. Kate Sheppard liderliğindeki oy hakkı kampanyacılarının yıllarca süren çabalarının sonucunda 19 Eylül 1893'te yeni bir seçim yasası ile Yeni Zelanda, kadınların oy kullanmasına izin veren ilk ülke olmuştur. Kadınların ilk defa oy hakkı elde edebildiği Yeni Zelanda'da

[7]O zamanlar Rusya'da kullanılan Jülyen takvimine göre kadın grevinin başladığı tarih 23 Şubat Pazar günü miladi takvimde 8 Mart'a denk gelmektedir.

bu kazanımın yüzüncü yılında 1993'te ülkenin 10 dolarlık banknotunun ön yüzünde genel oy hakkının simgesi olan beyaz bir kamelyanın yanında kadın hareketinin lideri Kate Sheppard'ın portresi basılmıştır (New Zealand Ministry for Culture and Heritage, 2023).

Birleşik Krallık'ta 1918'den 1928'e kadar kadınlar, 30 yaşında mülk nitelikleriyle veya ulusal üniversitelerden mezun olmak şartıyla oy kullanma hakkını kısmen elde etmekle birlikte ancak 1928 yılından itibaren 21 yaşında herhangi bir nitelik olmaksızın erkeklerle eşit oy hakkına sahip olmuştur. Bu kazanımda, eşi Harriet Taylor Mill'den (1807-1858) etkilenen ve 1865'te İngiltere'de milletvekili seçilen liberal filozof John Stuart Mill'in kadın hakları konusundaki düşünceleri (1869'da cinsiyet eşitliğinden yana olan ünlü makalesi 'Kadınların Boyun Eğdirilmesi'ni yayınlamıştır) büyük önem taşımaktadır. Milletvekilliği döneminde yüksek öğrenim görmeleri yasaklanan orta sınıf eğitimli kadınlara yönelik bir tartışma grubu olan veismini toplantılarını yaptığı Hintli bilim insanı Charlotte Manning'in Kensington'daki evinden alan Kensington Derneği'ndeki oy hakkıyla ilgili bir tartışmasının ardından dilekçe hazırlamak ve imza toplamak için gayri resmî bir komite oluşturulmuştur. Mill, en az 100 imza alabilmesi koşuluyla dilekçeyi Parlamento'ya sunmayı kabul etmiş ve ilk versiyon üvey kızı Helen Taylor tarafından hazırlanmıştır. 1866'da aile çevresinden ve arkadaşlık ağlarından 1521 imza toplanmıştır. John Stuart Mill, 7 Haziran 1866'da Avam Kamarası'na ilk toplu kadın oy hakkı dilekçesini sunmuş ve bir konuşma yapmıştır.8 Bir yıl sonra dilekçe, kadınlara oy verilmesi konusundaki ilk tartışmayı açmıştır. 20 Mayıs 1867'de Mill, İkinci Reform Yasa Tasarısında 'insan (aynı zamanda erkek anlamına gelen man)' kelimesini 'kişi' ile değiştirmek için çabalamış ve bunu"parlamento üyesi sıfatıyla yaptığım belki de gerçekten önemli tek kamu hizmeti" olarak tanımlamıştır. Parlamentoda 73'e karşı 196 oyla kaybedilmiş, ancak Mill verilen destek seviyesinden memnun kaldığını belirtmiş ve daha sonra 1868'de başka bir toplu dilekçede ilk imza sahibi olmak istediğini yazmıştır (UK Parliament, 2023). 1866'dan

[8]7 Haziran 2016'da İngiltere Parlamentosu Westminster Hall'da John Stuart Mill'in bugüne kadar Avam Kamarası'na ilk toplu kadın oy hakkı dilekçesini sunmasının 150. yıl dönümü kutlanmış ve bu hareket "Yeni Şafak" olarak adlandırılmıştır (UK Parliament, 2023).

kadınların İngiltere'de oy hakkını kazanabildikleri 1918 yılına kadar Avam ve Lordlar Kamarası'na bu konuda 16.000 dilekçe sunulmuş, bu süreçte oy hakkı erkekler için genişletilmiş olsa da kadınlar için durum değişmemiştir. 1897'de çeşitli kuruluşların bir araya geldiği Kadınların Oy Hakkı Dernekleri Ulusal Birliği (NUWSS- National Union of Women's Suffrage Societies) oluşturulmuş, dilekçe verme, lobicilik ve yürüyüş gibi barışçıl kampanyalara 1905'in sonlarından itibaren Kadınların Sosyal ve Politik Birliği'nin de (WSPU-Women's Social and Political Union) dâhil olduğu örgütler tarafından yürütülen militan "oy hakkı" kampanyası eşlik etmiştir.

ABD'de kadınların ulusal oy hakkı ancak 1920 yılında elde edilebilmiştir. 1890 yılında kurulmuş Ulusal Amerikan Kadın Oy Hakkı Derneği(NAWSA-National American Woman Suffrage Association) zaman içinde partisiz bir kadın seçmenler birliğine dönüşmüş ve profesyonel kariyer sahibi kadınların yürüttüğü Ulusal İş ve Profesyonel Kadın Kulüpleri Federasyonu'ndan (BPW-National Federation of Business and Professional Women's Clubs)destek almıştır. Bu iki büyük grup 1920'de kadınlar için bağımsız yurttaşlık, annelik ve çocuk işçiliği gibi konularda yasa değişikliği için lobicilik yapmak amacıyla Kadınlar Ortak Kongre Komitesi'ni (WJCC-Women's Joint Congressional Committee) kurmuş ve diğer kadın örgütleriyle birleşmiştir. 1920'de Anayasa'da değişikliğin onaylanmasından önce, eyaletler kadınların farklı seçim türlerinde oy kullanmasına izin veren yasalar çıkarmış, bazıları kadınların sadece okul veya belediye seçimlerinde oy kullanmasına izin vermiş, bazı eyaletlerde ise kadınların oy kullanmak istiyorlarsa mülk sahibi olmaları şart koşulmuş, bazı bölgeler kadınlara tam oy hakkı vermiş, bazende bu hakkı geri almıştır (Katz, 2021).Yasal olarak oy kullanma hakkına sahip olmalarına rağmen, siyahların (siyah erkek ve kadın) 1965'e kadar birçok Güney eyaletinde oy kullanma hakları fiilen reddedilmiştir. Kadınlar ayrıca siyasi partiler içinde nüfuz kazanmak ve seçim faaliyetlerinde bulunmak için çalışmış ve birkaç kadın kamu görevine seçilmiştir (Burrell, 2004, s. 7). Günümüze kadar kadın bir başkana sahip olmayan ABD'de 2021 yılında Kamala Harris ilk defa beyaz olmayan bir kadın başkan yardımcısı olarak görevine başlamıştır.

2.1. TÜRKİYE'DE İLK KADIN HAREKETLERİ

Kadınların seçme ve seçilme hakkı Cumhuriyet'in ilanından sonra kazanılmış olmakla birliktekadın hakları ile ilgili ilk tartışmalar Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Döneminde başlamıştır. Orta Asya Türk Devletleri'nde toplumsal cinsiyet açısından daha eşitlikçi bir konuma sahip olan kadınların toplumsal yaşamlarında kısıtlamalar İslamiyetin kabulünden sonra getirilmiştir. Kadının toplumsal yaşamındaki kısıtlamalarla ilgili endişeler Kutadgu Bilig'de ve aynı dönemi kapsayan Dede Korkut Destanı'nda dile getirilmektedir. Selçuklu Dönemi'nde kadınının toplumsal yaşamda yer aldığı (örneğin Ahi Teşkilatı'nın bir kolu olan ve kadınların oluşturduğu ilk örgüt olma özelliğini taşıyan Bacıyan-ı Rum Birliği) gözlenmekle birlikte Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemiyle birlikte kadın toplumsal yaşamdan silinmeye başlamıştır. (Sevinç ve Palavar, 2021). Osmanlı Döneminde 1610 yılında kadınların erkeklerle aynı sandala binmeleri, 1787 de mesire yerlerine gitmeleri, 1828 yılında ince kumaştan ferace giymelerinin yasaklandığı fermanlarbu kısıtlamalara örneklerden sadece birkaç tanesidir (Konan, 2011).

Osmanlı Dönemi'nde başlayan kadın hareketi, Batı'da başlayan kadın hareketi ile aynı dönemlerde gelişmiştir. Osmanlı aydınları, bürokrasi elitleri ve bu ailelere mensup kadınlar tarafından başlatılan tartışmalar özellikle kadınların eğitimi alanında ilk kazanımlarla etkisini göstermiştir. 1843 yılında kadınlar ilk defa Tıbbiye Mektebi'nde ebelik eğitimi almaya başlamış, 1858 yılında Kız Rüştiyeleri açılmış, 1869 yılında kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra Kız Sanayi Mektebi adını alacak olan kız meslek okulları ve 1870 yılında kız öğretmen okulları (Dârülmuallimât) açılmıştır. 1876 Kânûn-ı Esâsî, kız ve erkek çocuklar için ilköğretimi zorunlu hale getirmiştir. Bu tarihten itibaren kız okulları yaygınlaşmaya başlamış, 1913-1914 döneminde kızlar için ilk lise olan İstanbul İnas (Kız) Sultanisi açılmıştır.1915 yılında İstanbul Üniversitesi'nde (Dârülfünun) kadınlar için haftada 4 gün muntazam konferanslar verilmeye başlanmış, aynı yıl ilk defa İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Türk kadını erkeklerle beraber yüksek öğrenim görmeye başlamıştır. Daha önce kurulan okullardan mezun olan öğrenciler 1915 yılında kurulan kız yüksek öğretim kurumu İnas

Dârülfununun ilk öğrencileri olmuştur. Türk kadını resmî anlamda ilk defa öğretmen olarak çalışmıştır (Gökçimen, 2008).

1847 yılında kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniyye yayımlanmış, 1858 Arazi Kanunnamesi'nde mirasın kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaştırılacağı hükme bağlanmıştır. Nüfus sayımında kadınların sayılması ilk defa 1882 yılında gerçekleşmiştir. 1897 yılında kadınlar ücretli işçi ve 1913 yılında ise ilk kez devlet memuru olarak çalışmaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda askere giden erkeklerden açık kalan bazı memurluklara kadınların tayin edilmesi zorunluluğu doğmuş, savaş sonrası azalan erkek nüfusu kadınların çalışma hayatında daha çok var olmasını sağlamış, bu dönemde evde ve işte çalışan kadının yükü artmıştır (Gökçimen, 2008).

Tanzimat sonrası başlayan eğitim atılımı sonuçlarını vermeye başlamış, kadın sorunları I. ve II. Meşrutiyet Dönemi romanlarında ve kadınlar tarafından da kurulmaya başlayan gazete ve dergilerde dile getirilmiştir.1868 yılında kimliklerini belirtmeden kadın mektuplarına yer veren Terakki Gazetesi, bir yıl sonra haftalık yayınlanan Terakki-i Muhadderat ismindeki ilk kadın dergisini çıkarmıştır. Kadının toplumsal konumunun eleştirisinin yapıldığı dergide Batı'daki kadın hareketi yakından izlenmiş ve gelişmeler aktarılmıştır. 1886'da çıkarılan Şukûfezar, sahibi (Arife Hanım) ve yazarlarının tümünün kadın olduğu ilk dergidir. 1893'te ise başyazarı ve kadrosunun çoğunluğunu kadınların (aydın bürokrat kesiminin iyi eğitimli, entellektüel kızları ya da eşlerinin) oluşturduğu Hanımlara Mahsus Gazete yayınlanmaya başlamıştır(Gökçimen, 2008; Özer, 2013).

Kadın haklarına ilişkin çalışmalar II. Meşrutiyet Döneminde daha sistemli bir hale getirilmiş, kadın dergi sayısı artmış, diğer dergi ve gazetelerde kadın yazar sayısı artmış, çeşitli cemiyetler kurulmuştur. 1909 yılında dönemin az sayıdaki eğitimli kadınlarından biri olan ve yazdığı roman ve makalelerde kadın haklarını savunan Halid Edip Kadınların Yükselmesi (Teali-i Nisvân) Cemiyeti'ni kurmuştur (Özer, 2013). Daha eğitimli, meslek sahibi ve entelektüel kadınlar seslerini daha fazla duyurmayı başarmıştır. İttihat ve Terakki partisinin kadını destekleyen politikası ile birlikte kadın hakları mücadelesi ivme kazanmış, kadınlar seçme ve seçilme hakkından da bahsetmeye başlamışlardır. Cevdet Paşa'nın kızı Emine Seniye Hanım, parti çalışmalarında faal olarak görev almıştır. 1913 yılında kurulan Osmanlı

Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (Osmanlı Kadınının Hakkını Savunma Derneği) faaliyetleriyle ve Kadınlar Dünyası adıyla yayınladığı dergi ile Osmanlı kadınının toplumsal hayatta etkin rol oynaması için çaba göstermiştir.(Konan, 2011; Sevinç ve Palavar, 2021).

Millî Mücadele dönemindecephe gerisinde ve cephede aktif görev almış kadınların intihap haklarının elde etmeleri için 23 Kasım 1922 tarihinde verilen önerge Meclis'te tartışmalara neden olmuştur. Kadının sosyal, ekonomik, siyasi haklarının sağlanması için 15 Haziran 1923 tarihinde Kadınlar Halk Fırkası kurma kararı alan Nezihe Hanım ve 13 kadın arkadaşının resmî başvurusu seçme-seçilme hakkı olmayan kadınların parti kurma haklarının da olmadığı gerekçesiylereddedilmiştir. Fırka fikri, Türk Kadınlar Birliği olarak derneğe dönüştürülmüş,siyasi parti kurma ve kadınların siyasal hakları elde etmesi yönündekitaleplerine devam etmiştir (Gökçimen, 2008; Özer, 2013). 1924 Anayasasında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmemiştir. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunu ile eşit öğrenim imkânları verilen kadınlar, 4 Ekim 1926 da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile yeni medeni haklara sahip olmuştur. 3 Nisan 1930 tarihindekabul edilen kanunla belediye seçimlerinde kadınlara seçme hakkı verilmiştir.26 Ekim 1933 tarihinde Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle kadınların köy muhtar ve heyetlerine seçilme hakkı tanınmıştır. Kadınların Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekili seçme ve seçilme hakları 5 Aralık 1934'te Anayasa ve Seçim Kanunu'nda yapılan kanun değişikliği ile verilmiştir. Bu kanunun ardından kadınlar vekil olarak seçilme haklarını ilk defa 8 Şubat 1935'de TBMM V. Dönem Seçimlerinde kullanmış, 17 kadın milletvekili Meclis'e girmiş ve 1936'da yapılan ara seçimle meclisteki kadın vekil sayısı 18 olmuştur.

Tanzimat Döneminden itibaren elde edilen kazanımlar ve bu kazanımların neticesinde özellikle II. Meşrutiyet'ten sonra hız kazanan kadın hareketi Cumhuriyet'in ilanından sonra aktif siyasete katılım yolunda reformların yapılmasını sağlamıştır. Bu dönemde kadınlar Batılı olma ve geleneksel kalma arasında çeşitli tartışmaların ve modernleşme imajının nesnesi olmuş (Tokuroğlu, 2004, s. 63), hak talepleri elit kadınlar tarafından dile getirilmiş, erkeğin üstün konumunun devam ettiği siyasal ve toplumsal yapıda kadının aile içindeki konumunun öncelikli olduğu her fırsatta belirtilmiştir (Tali, 2019, s. 251). Bu durum Cumhuriyet döneminde ve kadın

hakları konusunda iki ileri bir geri giden günümüz siyasetinde de devam etmektedir.

3. KADINLARA OY HAKKININ DÜNYAYA YAYILMASI

Yeni Zelanda'nın, 1893'te kadınların ulusal seçimlerde oy kullanmasına resmî olarak izin veren ilk ülke olmasının ardından ABD'de oy hakkının tanındığı 1920'ye kadar 19 devlette kadınlara oy hakkı tanınmıştır. Bu devletlerin yarısı 1917'de Sovyetler Birliği'nin kadınlara oy hakkı vermesi ile birlikte Sovyet etkisindeki Avrupa ve Asya ülkelerinden oluşmaktadır. Pew Araştırma Merkezi'nin raporuna göre 198 ülkeden Türkiye'nin de arasında bulunduğu 129'u 1893 ile 1960 yılları arasında kadınlara oy kullanma hakkı vermiştir. Buna altı Avrupa ülkesi hariç tümü dâhildir. 1960'tan sonra genel oy hakkına izin veren bazı Avrupa ülkeleri arasında İsviçre (1971), Portekiz (1976) ve Lihtenştayn (1984) bulunmaktadır. İsviçre'de kadınlar 1959'dan itibaren bazı kantonlarda veya eyaletlerde yerel düzeyde oy kullanabilmiştir.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında dünyanın farklı yerlerinde grevlerde ve kadınların sosyal konumlarına ilişkin çeşitli protestolarda kadınlar sesini duyurmaya devam etmiştir. Sadece Avrupa ve ABD ile sınırlı olmadığı 1929'da Nijerya'daki kadın hareketinde gözlenebilir. Sömürge yönetimi altındaki sosyal konumlarından öfkelenen binlerce Igbo kadını haksız bir şekilde atanmış şeflerini ve kadınlara uygulanan vergileri canları pahasına protesto etmiş şeflerini istifaya zorlamıştır.

Dünyanın diğer ülkelerinde kadınların ulusal seçimlerde oy kullanma hakkı büyük kültürel ve kurumsal değişikliklerden sonra elde edilmiştir. Afrika ülkelerinin %80'i, 1950 ile 1975 yılları arasında vatandaşlara genel oy hakkı vermiştir. Bu, Avrupa'nın Afrika'daki (ayrıca Asya ve Latin Amerika'nın bazı ülkelerindeki) sömürgelerinin bağımsızlığı sonucunda yeni hükümetler ve anayasalarla birlikte gerçekleşmiştir (Pew Research Center, 2020).

ABD dâhil olmak üzere en az 19 ülke başlangıçta ırk, yaş, eğitim düzeyi veya medeni durum gibi demografik faktörlere dayalı olarak belirli geçmişlere sahip kadınların oy kullanma hakkını kısıtlamıştır. ABD'de, siyah Amerikalıların oy kullanmasını engelleyen eyalet ve yerel kısıtlamalarını kaldıran yasa 1965'te kabul edilmiştir. 1902'de Avustralya'da kadınlara tanınan oy hakkından yerli kadınlar dışlanmış yerli halk ancak 1962'de bu

hakka sahip olabilmiştir. Kanada'da, 1918'de oy hakkını kadınlara genişletirken Asyalı Kanadalıları ve yerli kökenlileri dışlamıştır. Asyalı Kanadalılar 1940'lara kadar ve yerli halk 1960'a kadar oy kullanamamıştır.Beyaz kadınların 1930'da oy kullanma haklarını kazandığıGüney Afrika'da ırk ayrımcılığının sona ermesinin ardından ancak 1994'te siyah kadınlar (ve erkekler) oy haklarını kullanabilmiştir.Hindistan, 1935'te oy kullanma haklarını kadınlara ilk kez genişlettiğinde, yalnızca bir erkek seçmenle evli olanlar veya belirli okuryazarlık niteliklerine sahip olanlar oy kullanabilmiştir. Ülkede genel oy hakkı 1950'de tanınmıştır.Bazı ülkeler başlangıçta kadın seçmenler için erkek seçmenlere göre daha yüksek bir asgari yaş belirlemiştir. Örneğin 1915'te İzlanda'da 40 yaşın üzerindeki kadınlar oy kullanma hakkını kazanmış, beş yıl sonra, kadınların oy kullanma yaşı 25'e düşürülmüştür.

Yasal ve kültürel kısıtlamalar, oy hakkı verildikten sonra bile bazı ülke ve bölgelerde kadınların seçmen katılımını sınırlamıştır. Örneğin kadınlara oy hakkı veren ilk Latin Amerika ülkesi Ekvador (1929) oy hakkını yalnızca okuma yazma bilen Ekvadorlu kadınlara vermiştir. 1967'de yeni bir anayasa okuma yazma bilen kadınlar için oy vermeyi zorunlu hale getirmiş ve 1979'a kadar okuma yazma şartı tamamen kaldırılmıştır. Macaristan ve Guatemala gibi diğer bazı ülkelerde de kadın seçmenler için daha sonra kaldırılan okuryazarlık şartları mevcuttur. Daha yakın zamanlarda, Samoa hükümeti yalnızca matai olarak bilinen başlıca unvanlara sahip olanların parlamento seçimlerinde oy kullanmasına izin vererek, kadınları etkin bir şekilde oylamadan dışlamıştır. Ada ülkesi 1990'da genel oy hakkını kabul etmiştir (PewResearch Center, 2020).

Butan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Kuveyt, kadınların ulusal seçimlere katılmasına izin veren en son ülkelerdir. 2007'de monarşiden parlamenter demokrasiye geçen Butan ve ilk ulusal seçimlerini 2006'da yapan BAE kadın vatandaşların oy kullanmasına izin vermiştir. KuveytParlamentosu 2005'te seçim yasasında yaptığı değişiklikle kadınlara oy kullanma ve aday olma hakkını garanti etmiştir.Suudi Arabistan Krallığı, 2015 yerel seçimlerinde kadınlara oy hakkı vermiştir.

4. FEMİNİZM DALGALARI VE SİYASET ALANINDA KADIN SORUNLARININ TARTIŞILMASI

Oy hakkının kazanılmasından 1960'lara kadar geçen on yıllar, kadınlar için eşit haklar elde etmeye yönelik aktivizm söz konusu olduğunda dünyada bir durgunluk dönemi söz konusudur. Kadın oy verme oranları düşük kalmış, pek çok kadın siyasi liderlik pozisyonlarına aday olamamıştır. Kadınların, dezavantajlı bir grup oldukları konusunda hemfikir olmamaları ve kadınların statüsünü iyileştirmek için örgütlenen kadınların eşitliğin nasıl olacağı veya nasıl elde edileceği konusunda aynı fikirde olmamaları (Burrell, 2004, ss. 7-9) günümüzde de karşı karşıya kalınan temel bir problemdir.

1960'larda ortaya çıkan ikinci feminizm dalgası ve o zamandan beri kadınların siyasi sürece görece artan katılımı, kadınların yaşamlarındaki, özellikle eğitim ve ekonomik durumlarındaki ve işgücüne katılımlarındaki değişikliklerden etkilenmiştir. Siyasal eşitsizliklerle birlikte kadınların özel addedilen sorunlarıda siyasal düzleme taşınmıştır. "Kişisel olan politiktir" sloganıylakadınla ilgili konuların en uç noktalarda tartışıldığı bu dönemde, eşitsizliğin kaynağının “cinsiyet-toplumsal cinsiyet” sistemi olduğu olgusundan hareketle bu sistemin getirdiği kısıtlamaların kaldırıldığı daha kökten bir devrimin savunulduğu radikal feminizm yaklaşımı yükselmiştir. Popüler feminist direnişin sembolü olan Las Mariposas (Kelebekler) olarak da bilinen Mirabal kardeşler (Minerva, María Teresa ve Patria) Dominik Cumhuriyeti'ndeki Rafael Trujillo diktatörlüğünü açıkça protesto etmek için bir muhalefet hareketi oluşturmuştur. 25 Kasım 1960'ta kız kardeşlerin suikasta kurban gitmesi üzerine halkın tepkisi ve Trujillo karşıtı hareketin etkisiyle diktatörlük bir yıl içinde devrilmiştir. Acımasızca katledilmelerinin günü, o zamandan beri kadına yönelik şiddeti sona erdirme konusunda farkındalık yaratmak için 25 Kasım olarak anılmaktadır. Ekonomik eşitsizliği protesto etmek için 1975'te İzlanda'nın başkenti Reykjavik'te toplanan ülke nüfusunun onda birini temsil eden yaklaşık 25.000 kadının "Kadınlar İzin Günü" protestosu, şehrin hizmetlerini, okullarını ve ticaretini fiilen durma noktasına getirmiştir (United Nations Women, 2023).

Birinci Uluslararası Kadın Yılı, ilk BM Kadın On Yılı ve Meksika'daki ilk dünya kadın konferansı, kadın haklarına ilişkin küresel söylemi tırmandırmıştır. 1975 yılında, 19 Haziran ve 2 Temmuz tarihleri arasında Meksika Şehrinde gerçekleşen ilk BM Dünya Kadın Konferansı toplumsal

cinsiyet eşitliğini desteklemek amacını taşıyan bireyleri bir araya getirmiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamındaki temel hedef hem yasalar önünde hem de yaşamın içinde kadın ve erkek arasında tam eşitliktir. Uluslararası düzlemde atılan en büyük adım 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin (CEDAW- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) kabul edilmesidir. 189 ülkeden onay alan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden sonra en çok onaylanan ikinci BM insan hakları sözleşmesi olan CEDAW, imza sahibi hükümetleri, aile de dahil olmak üzere kamusal ve özel yaşamda kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı sona erdirmek için yasal olarak bağlamakta ve kadın ve erkek arasında yalnızca yasalarda değil, gerçek anlamda eşitlik sağlamayı amaçlamaktadır.

Kadınların oy hakkı hareketinin başlamasından bu yana geçen bir asırdan fazla bir süre ve güçlü kadın hareketleri 1980'lerde dünyanın çok sayıda ülkesindeki kadınların oy kullanabilmesini sağlamıştır. Fakat siyasette ve kamusal yaşamın diğer alanlarında liderlik pozisyonlarını almak için güçlü bir mücadele devam etmektedir. Kadınlar, 1960'lardan sonra yavaş bir ilerleme ile dünyanın en yüksek devlet mevkilerindeki yerini alabilmiştir. Bu mevkilerdeki 1975'te %2,7 olan kadın oranı 1985'te %3,7'ye çıkmış günümüzde ise %10 seviyesini ancak zorlamıştır (United Nations Women, 2023).

1990'lardan itibaren eski tartışmaların üzerine yeniden alevlenen üçüncü feminizm dalgası ise daha geniş bir haklar ve özgürlükler hareketine dönüşmüştür. Feminizm dalgaları yirminci yüzyılda kadınların, hem siyasi faaliyetlerde bulunan ve siyasi liderlik pozisyonları arayan bireyler olarak hem de özellikle kadınlar için siyasi süreci etkilemek ve barış gibi diğer toplumsal hedefler için çalışan gruplar olarak her zamankinden daha aktif olmasını sağlamıştır (Burrell, 2004, s. 5). Kadına yönelik şiddet biçimlerini açıkça ele alan ve tanımlayan ilk uluslararası araç olan Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildiri (DEVAW-Declaration on the Elimination of Violence against Women) 1993'te BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. 1994'te Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (ICPD- International Conference on Population and Development) insanları ve haklarını kalkınmanın merkezine koyan ve kadınların cinsel ve üreme sağlığını herkesin esenliğinin anahtarı olarak kabul

eden 23 yıllık bir Eylem Programı hazırlanmıştır. 1995'te kadın haklarını ilerletmek için çevre, eğitim, sağlık, yoksulluk, karar verme süreçlerinde kadının yeri ve gerekli kurumsal mekanizmaların dahil edildiği 12 kritik alan altında eylemlerin yol haritasını içeren ve Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen kapsamlı bir çerçeve olan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu kurulmuştur. Eylem platformu, dünya çapında toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarını elde etmek için mücadele eden kadınların ve kız çocuklarının ortak çabalarına yanıt vermeye çalışmakta ve uluslararası toplumun medeni, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel eşitsizlikleri ele alma taahhüdünün bir devamı olarak hareket etmektedir. Bu eylem platformunda kapsanan kadın ve silahlı çatışma konusu, 2000'de BM Güvenlik Konseyi Kararı 1325 ile savaşın kadınları farklı şekilde etkilediğini kabul eden ve kadınların çatışma önleme ve çözümüne katılımını talep eden ilk BM yasal ve siyasal çerçevesi ile geliştirilmiştir. 2000'lerden itibaren Arap Yarımadası, Kuzey Afrika, Pakistan gibi dünyanın farklı bölgelerinden kadının toplumsal statüsüne ilişkin sesler birer birer yükselmiştir.

Hindistan'da bir öğrencinin toplu tecavüze uğramasının ardından kadın hakları için dayanışma amacıyla 21 Ocak 2017'de düzenlenen "kadın yürüyüşüne" dünya çapında 3,5 ve 5,5 milyon arasında insanın katıldığı tahmin edilmektedir. Bu yürüyüşün gerçekleşmesinde aynı dönemde gündeme gelen Latin Amerika'daki kadın cinayetleri ve Nijerya'da kız öğrencilerin kaçırılması tetikleyici olmuştur. Kadınların sesleri dijital medyada öne çıkmış toplumsal cinsiyet eşitliği talebi çeşitli sloganlarla dile getirilmiştir. 2019'da Şili'deki feminist kolektif LasTesis tarafından organize edilen kadına yönelik şiddeti protesto eylemleri, Uluslararası Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Gününde (25 Kasım) başlamış ve kısa süre içinde dünya çapında tanınıp yaygınlaşmıştır. Kadın aktivistler siyah gözbağı takarak bir koreografi eşliğinde "tecavüzcü sensin (el violadorerestú)" isimli şarkıyı seslendirmiştir. Aktivistler, kadına yönelik şiddeti körükleyen ataerkil kültürün güdümünde buldukları Şili güvenlik güçlerine, yargı sistemine ve genel anlamda siyasilere karşı tepkilerini göstermiştir. Latin Amerika, kadına yönelik şiddet suçların oldukça yaygın olduğu ve bu konuda protestoların en sık görüldüğü bölgelerden biridir. Günümüzde her 3 kadından 1'i yaşamı boyunca şiddet görmekte; her gün 830 kadın hamileliğe bağlı önlenebilir sebeplerden

ölmektedir. Dünya çapında 4 parlamenterden sadece 1'i kadındır ve cinsiyetler arasında ücret eşitsizliği devam etmektedir (United Nations Women, 2023).

5. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE SİYASAL KATILIM

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde 1946'da kurulan Kadının Statüsü Komisyonu, 2010 yılında yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliğine adanmış ilk küresel hükümetler arası organ olan BM Kadın (UN Women) kuruluşuna dönüşmüştür. Bugün 500'den fazla dile ve lehçeye çevrilen, insanlık tarihinde ilk kez dönüm noktası niteliğindeki İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), tüm insanların - kadın ve erkek - sahip olması gereken temel hakları ve açıklamaktadır (United Nations Women, 2023). İkinci Dünya Savaşı erkeklerin savaşa katılması nedeniyle istihdam açısından kadınlara bir alan bırakmış, kadınlar ev ve iş sorumluluklarını birlikte yürütmüşlerdir. Savaş sonrası dönem, kadınlar için toplumdaki rollerine ilişkin çelişkilerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Evdeki eş ve anne sorumlulukları ile yetinmeye teşvik edilmekle birlikte birçoğu çalışmaya ve eğitimlerini ilerletmeye devam etmiştir. Savaş öncesi düşük seviyelerine asla geri dönmeyen kadınların işgücüne katılımı artmaya devam etmiştir.

Günümüzde sadece ulusal boyutta değil uluslararası düzeyde sosyo-kültürel, politik ve ekonomik yapısal engeller değişmeden, toplumsal cinsiyet eşitliği veya kadınların siyasete ve kalkınmaya eşit katılımı hedefine ulaşmak imkânsız olmaya devam edecektir (Bari, 2005). Kadın hareketi de yoksulluk ve sosyal adalet sorunlarını daha fazla siyasal güçlenme sorunu olarak görmekte ve kalkınma bağlamında kadınları bağımlı, aciz ve yardıma muhtaç bir grup olarak değerlendiren yaklaşım yerini günümüzde güçlenme perspektifine bırakmaktadır (Toksöz, Özkazanç ve Poyraz, 2001).

Bugün elimizdeki veriler dünya genelinde kadınların siyasal yapılara ve karar süreçlerine katılımlarının nüfusta ve toplumsal üretimde sahip oldukları oranlardan çok daha az olduğunu göstermektedir. Katılımın düzeyi ve niteliği ise daha tartışmalı bir konudur. Birleşmiş Milletler'in (UNDP, 2022) Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği 2021 yılı verilerinde kadınların parlamentolardaki oranı %25,9, işgücüne katılım oranı ise %46,2 (erkeklerde bu oran %71,7) olarak hesaplanmıştır. İnsani gelişim endeksinin yüksek

olduğu ülkeler düzeyinde dahi kadınların parlamentolardaki oranı %29,1, işgücüne katılım oranı ise %52,6'dır (Bkz. Tablo 1). Ülkelerdeki cinsiyetler bazında sağlık, işgücü, eğitim ve yönetimdeki durumların bir bileşkesinden oluşan Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (Gender Inequality Index) kadınların ve erkeklerin eşit derecede başarılı olduğu 0'dan, ölçülen tüm boyutlarda bir cinsiyetin mümkün olduğunca düşük kaldığı 1'e kadar değişmektedir (UNDP, 2023). 2000 yılında 0,56 olan endeks 22 yılda ancak 0,47'ye gerileyebilmiştir. Veriler de gösteriyor ki kadınların tarihsel süreçte kazanımlarına rağmen dünyadaki demokratik yönetimlerde dahi bu ölçüler beklenen düzeyin çok altındadır.

Tablo 1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ile İlgili Veriler

	Dünya Ülkeleri Ortalaması						İnsani Gelişim Endeksi En Yüksek Ülkelerin Ortalaması				
Yıllar	İnsani Gelişim Endeksi	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi	Parlamento sandalye dağılımı (%)		İşgücüne katılım oranı (%)		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi	Parlamento sandalye dağılımı (%)		İşgücüne katılım oranı (%)	
			Kadın	Erkek	Kadın	Erkek		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2000	0,65	0,56	13,5	86,5	51,0	78,0	0,29	15,7	84,3	51,2	71,3
2001	0,65	0,55	14,0	86,0	50,8	77,8	0,28	16,4	83,6	51,0	70,9
2002	0,66	0,55	14,4	85,6	50,6	77,5	0,27	16,9	83,1	51,1	70,6
2003	0,66	0,54	15,0	85,0	50,5	77,3	0,27	17,2	82,8	51,2	70,3
2004	0,67	0,54	15,7	84,3	50,4	77,2	0,26	18,1	81,9	51,1	70,2
2005	0,67	0,53	16,2	83,8	50,4	77,0	0,26	18,5	81,5	51,4	70,2
2006	0,68	0,52	16,8	83,2	50,1	76,8	0,25	19,1	80,9	51,6	70,3
2007	0,68	0,51	17,6	82,4	49,9	76,5	0,25	20,0	80,0	51,8	70,4
2008	0,69	0,51	18,3	81,7	49,5	76,3	0,24	20,6	79,4	51,9	70,4
2009	0,69	0,51	18,8	81,2	49,2	75,9	0,24	21,0	79,0	52,0	70,0
2010	0,70	0,50	18,8	81,2	48,7	75,6	0,23	21,0	79,0	51,8	69,8
2011	0,70	0,50	19,3	80,7	48,5	75,4	0,22	21,8	78,2	52,0	69,8
2012	0,71	0,50	20,3	79,7	48,2	75,2	0,22	22,5	77,5	52,1	69,7
2013	0,71	0,49	21,2	78,8	48,0	74,8	0,21	23,5	76,5	52,1	69,5
2014	0,72	0,49	21,6	78,4	47,9	74,5	0,20	24,1	75,9	52,2	69,4
2015	0,72	0,48	22,5	77,5	47,8	74,3	0,19	24,6	75,4	52,2	69,4
2016	0,73	0,47	22,9	77,1	47,7	74,0	0,19	25,0	75,0	52,4	69,4
2017	0,73	0,47	23,5	76,5	47,7	73,7	0,18	26,0	74,0	52,6	69,4
2018	0,74	0,47	24,1	75,9	47,5	73,5	0,17	26,9	73,1	52,9	69,5
2019	0,74	0,47	24,7	75,3	47,7	73,3	0,16	27,7	72,3	53,2	69,5
2020	0,74	0,47	25,4	74,6	45,8	71,3	0,16	28,5	71,5	52,4	68,3
2021	0,73	0,47	25,9	74,1	46,2	71,7	0,16	29,1	70,9	52,6	68,4

Kaynak: Human Development Report 2021/2022 (UNDP, 2022)

Uluslararası arenada toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusu her geçen gün daha fazla gündeme getirilmekle birlikte politika ve uygulamalar arasındaki dengesizlik devam etmektedir. Kadınların siyasal yapılardan ve süreçlerden tarihsel olarak dışlanması, ülkeler arasında çeşitli sosyal bağlamlarda farklılık gösteren çok sayıda yapısal, işlevsel ve kişisel faktörün sonucudur. Mevcut kalkınma ve siyaset paradigmasında birbiriyle ilişkili birtakım sorunlar kadınların siyasal katılımında yeni sınırlar ortaya çıkarmaktadır. Kalkınmanın eşitlik ve adalet iddiası ile uygulanması arasındaki çelişki ortadan kaldırılmadıkça, kadınların kalkınmadaki katılımı, ilerlemeye ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yol açamayacaktır. Kadının karşılaştığı yapısal ve işlevsel kısıtlamalar, bir toplumdaki sosyal ve politik ilişkiler tarafından şekillendirilmektedir. Kadınların siyasal alanda dışlanmasının ortak örüntüsü (a) söylemlerden (b) yapılardan ve kurumlardan (c) kadınların bireysel ve kolektif failliğine sınırlar koyan sosyo-kültürel ve işlevsel kısıtlamalardan kaynaklanmaktadır (Bari, 2005).

Siyasetin doğası, kadınların siyasete dahil edilmesi ya da dışlanmasında önemli bir faktördür. Siyasal faaliyeti yalnızca kamusal alanda kısıtlayan ve aile hayatının özel alanı apolitik hale getiren geleneksel siyaset anlayışı kadınları kamusal siyaset alanından dışlamak için kullanılmaktadır ve kadınlar siyasete sokulduğunda bile anne ve eş kimliği kullanılmaktadır (Bari, 2005). Siyasal karar mekanizmasının en büyük kurumu olan parlamentolarda bulunan kadınların oranı toplam sandalye sayısının dörtte birini geçmemektedir (Bkz. Tablo 1).Türkiye'de 2002 seçimlerine kadar %4'ün altında kadın milletvekili oranı ilk defa 2011'de %10'u geçmiş ve 2023 seçimlerinde tarihinin en yüksek seviyesi olarak %20'ye ulaşabilmiştir. Siyasal katılımda umut verici veriler de bulunmaktadır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının ilk defa verildiği Yeni Zelanda'da 1981'de parlamento üyelerinin %9'u kadın iken 2023'te bu oran %61'e ulaşabilmiştir. Yirmi birinci yüzyılın başlarında kadınlar ülkede başbakan, genel vali, Temsilciler Meclisi başkanı, başsavcı ve baş yargıç gibi temel anayasal pozisyonları üstlenmiştir (New Zealand Ministry for Culture and Heritage, 2023). Latin Amerika'da 2007-2014 arasında aynı anda dört kadın başkan mevcut olmuş ve kadınlar iktidar için siyasi mücadeleye devam etmiştir. 1974 yılından bu yana Latin Amerika'nın 13 kadın başkanını iktidara taşıyan temel iki faktörün; eğitim ve siyasi deneyim olduğu gözlenmiştir. Kadınların başkan

seçilmelerinde çoğunlukla aile bağı (eş, baba, anne, vb.) ya da akraba dışında güçlü bir erkek (lider, başkan) bağının olduğu gözlenmekle beraber 2010 sonrası dönemde iktidarlarını kendi yetenekleri ve siyasi deneyimleri ile elde etmişlerdir (Tali, 2022).

İlk defa Batı Avrupa, Kuzey Amerika, Yeni Zelanda ve Avustralya'da yürütülen kampanyalar sonucunda siyasette toplumsal cinsiyet kotası uygulamasının kadınların dışlanmasını ele almada ve siyasetin resmî yapısında yer almalarını sağlamada etkili bir araç olduğu konusunda literatürde net bir fikir birliği vardır (Krook, Lovenduski ve Squires, 2009). Diğer taraftan kadınların siyasal arenadan dışlanmasının önündeki yapısal kısıtlamalar ele alınmadan, kadınların toplumsal cinsiyet kotası aracılığıyla dahil edilmeleri etkili bir temsile yol açmamakta ancak çok yönlü bir stratejinin yalnızca bir parçasını oluşturmaktadır. Kadınların yekpare bir grup olarak düşünülerek oluşturulan cinsiyet kotası sınıf, etnik köken, din ve kırsal/kentsel arka plan farklılıklarını dikkate almadığından elit kadınların siyasette hâkimiyet kurmasına neden olmaktadır.

Siyasette, siyasi partilerde ve resmî siyasi yapıların kültüründe erkek egemenliği, kadınların siyasete katılımını engelleyen bir başka faktördür. Çoğu zaman erkek egemen siyasi partilerde ulusal öneme sahip meseleler hakkında kadınların görmezden gelindiği ve kadın sorunlarının partilerinin siyasetine yansıtılmadığı bir bakış açısı mevcuttur. Ayrıca, erkek liderliğin cinsiyete dayalı önyargıları nedeniyle kadınlar genellikle parti yapılarında iktidar pozisyonuna seçilememektedir. Batı demokrasileri ve özellikle İskandinav ülkeleri kadınların siyasete katılımı için nispeten daha fazla alan yaratmıştır.

Kadınların erkekler karşısında tabi kılınması, tabiiyetin doğası ve kapsamı ülkeler arasında farklılık gösterse de evrensel bir olgudur. Toplumsal cinsiyet rolü ideolojisi yalnızca kadınlık ve erkeklik ikiliği yaratmakla kalmaz, aynı zamanda onları, üreme alanında toplumsal olarak atfedilen rolleri nedeniyle kadın cinsiyetine genellikle erkek cinsiyetinden daha az değer verilen hiyerarşik bir moda yerleştirir. Toplumsal cinsiyet statüsü, devlet, toplum ve aile tarafından kadının insani gelişimine düşük kaynak tahsisi yoluyla sürdürülmektedir. Bu durum, tüm ülkelerde eğitim, sağlık, istihdam, üretken kaynakların mülkiyeti ve siyasette değişen derecelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan sosyal göstergelere yansır. Kaynaklara

ve fırsatlara erişimi yapılandıran sınıf, kast ve etnik köken gibi sosyokültürel özellikler ve diğer kültürel kısıtlamalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da artırmaktadır. Kadınlar ayrıca, üretim ve yeniden üretim alanlarındaki anne-eş ve çalışan ikili rolleri dolayısıyla kendilerine ayrılan zamanın sınırlı olması nedeniyle siyasete katılmakta zorlanmaktadır. Siyasete katılımın maliyetli olması sosyokültürel eşitsizliklere ekonomik bir boyut katmaktadır. Kadınlar toplumsal gruplarda da hiyerarşik olarak üst konumlarda olmadıkları için sosyal sermayeden ve seçim bölgelerinde siyasal becerilerini sergileyebilmek için ekonomik ve kültürel araçlardan yoksundur (Bari, 2005).

Siyasetteki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sisteme daha fazla kadın getirerek giderilemeyeceği veya bunun ancak sınırlı bir etki yaratabileceği açıktır. Bu aynı zamanda, destekleyici mekanizmalar devreye alınmadıkça ve etkili bir şekilde çalışmasına imkân veren bir ortam sağlanmadıkça ele alınamayacak bir politika ve sonuç sorunudur. Bu durum kota sistemlerinin doğasını ve sürecini pozitif ayrımcılık önlemlerinin merkezine taşımaktadır. Deneyimler, kota yöntemlerinin doğrudan, güçlendirici olması ve kadınların seçim bölgelerini geliştirmelerini sağlaması gerektiğini aksi takdirde toplumsal cinsiyet siyasetini dönüştüremediklerini ve erkeklerin şartlarına uyum sağlar pozisyona düştüklerini göstermektedir (Rai, 2003). Daha genel olarak kadınların yalnızca kadın ve aile meseleleri ile sınırlandırılması, ataerkil zihniyetin aşılamaması durumunda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

6. SONUÇ

M.Ö. beşinci yüzyıla kadar geri götürülebilen siyasal düşünceler tarihine, siyaset felsefesi ve teorisi geneline bakıldığında kadının siyasal ve toplumsal statüsü ile ilgili kaygılı görüşlerin ancak on sekizinci yüzyılın sonunda sistemli bir şekilde dile getirildiği gözlenir. Eşitlik, özgürlük, adalet gibi temel kavramların çok ileri düzeyde tartışıldığı bu düzlemde kadınlar görmezden gelinmiştir. Kadın, Jane Austen'in bu dönemde kaleme aldığı ve 1813'te yayımlanan Gurur ve Önyargı'nın meşhur ilk cümlesinde "herkesçe bilinen bir gerçek olarak" ifade ettiği gibi "hâli vakti yerinde bekâr bir erkeğin tek eksiği" olarak konumlanmıştır. Kadının toplumsal rolünü ev içi işlerle sınırlandıran bu anlayışa süfrajetlerin siyasal katılımın temeli olan oy hakkı hareketi sağlam bir darbe vurmuştur. Kadınların erkeklerle aynı entelektüel ve

manevi donanıma sahip eşit insan varlıkları olduğu ve bu nedenle kendilerini ilerletmek ve geliştirmek için erkeklerle eşit veya aynı fırsatları hak ettikleri vurgulanmıştır. Kadının gelir, mülkiyet ve eğitim haklarının ve toplumsal konumunun iyileştirilmesiiçin stratejik bir ortak payda olarak oy hakkı öne çıkmıştır. Diğer taraftan oy hakkı ile başlayan siyasal katılım mücadelesi toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı siyaseti değiştirebilecek düzeye henüz erişememiştir. Yirmi birinci yüzyıldan baktığımızda alınacak daha çok yol olduğu gözlenmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin siyasal katılımdaki durumu ülkeler arasında farklılık gösterse de evrensel bir olgudur. Veriler kadınların siyasal yapılara ve karar süreçlerine katılımlarının nüfusta ve toplumsal üretimde sahip oldukları oranlardan çok daha az olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan siyasal sistemde daha fazla kadın olması ya da belirli yüksek pozisyonlara kadınların gelmesi kadınların toplumsal statülerinde iyileşme sağlayacağı anlamına gelmemektedir. Kadınların yekpare bir grup olarak düşünülerek kaynaklara ve fırsatlara erişimi yapılandıran sınıf, kast ve etnik köken gibi sosyokültürel özellikler ve diğer kültürel kısıtlamalar dikkate alınmadan oluşturulan cinsiyet kotası kaynak ve fırsatların dağıtımının belirlendiği siyasal karar mekanizmalarınasadece belirli bir kesimden kadınların katılımına imkân vermektedir. Bunun yanısıra toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusu birçok kültürde kadınlar arasında dahi tartışmalı haldedir. Ataerkil anlayışı benimseyen ve savunan kadınların siyasal katılımda yer alması eşitsizliğin körüklenmesine yol açmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesinde kadının karar verme süreçlerinde aktif temsilinin önem taşıdığı ama bunun yalnızca kadınlar tarafından değil erkekler tarafından da desteklenen bir boyuta ulaşması, erkeklerin anlayışında değişimin gerçekleşmesi gerekmektedir. Siyasal karar mekanizmalarında kadın sorunlarının çözülmesi etkin ve verimli bir katılımla mümkündür.

KAYNAKÇA

Ashton, S.-A. (2009). *Cleopatra and Egypt*. John Wiley&Sons.

Bari, F. (2005). Women's Political Participation: Issues and Challenges. United Nations, Division for the Advancement of Women (DAW).

Booth, A. (2004). *How to Make it as a Woman: Collective Biographical History from Victoria to the Present*. University of Chicago Press.

Burrell, B. C. (2004). *Women and Political Participation: A Reference Handbook*. Oxford, England: Abc-Clio.

Chandhoke, N. (2009). What Is the Relationship Between Participation and Representation? O. Törnquist, N. Webster ve K. Stokke (Ed.), *Rethinking Popular Representation* içinde, Palgrave Studies in Governance, Security, and Development (ss. 25-37). New York: Palgrave Macmillan US.

Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, (10), 5-59.

Ivleva, V. (2015). Catherine II as Female Ruler: The Power of Enlightened Womanhood. *Vivliofika: E-journal of eighteenth-century Russian studies.*, *3*, 20-46.

Jansen, S. L. (2002). *The Monstrous Regiment of Women: Femalerulers in early modern Europe*. New York: Palgrave Macmillan.

Katz, E. D. (2021). Sex, Suffrage, and State Constitutional Law: Women's Legal Right to Hold Public Office. *Yale Journal of Law and Feminism*, *33*(2), 110-193.

Knott, S. ve Taylor, B. (2005). *Women, gender and enlightenment*. New York: Palgrave Macmillan.

Konan, B. (2011). Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *60*(1), 157-174.

Krook, M. L., Lovenduski, J. ve Squires, J. (2009). Gender Quotas and Models of Political Citizenship. *British Journal of Political Science*, *39*(4), 781-803.

Levine, D. H. (2009). The Future of Christianity in Latin America. *Journal of Latin American Studies*, 121-145.

New Zealand Ministry for Culture and Heritage. (2023). Women and the vote. *New Zealand History*. https://nzhistory.govt.nz/politics/womens-suffrage#:~:text=Suffrage%20and%20beyond&text=On%2019%20September%201893%20the,to%20vote%20in%20parliamentary%20elections. Erişim: 19.06.2023.

Özer, S. (2013). Kadına Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, *29*(85), 131-168.

Özkan, M. (2020). *Modern Devlette Siyasal Temsilin Kökenleri*. Ankara: Kadim.

Pew Research Center. (2020). *Keyfacts about women's suffrage around the world, a century after U.S. ratified 19th Amendment*. https://www.pewresearch.org/short-reads/2020/10/05/key-facts-about-womens-suffrage-around-the-world-a-century-after-u-s-ratified-19th-amendment/ Erişim: 19.06.2023.

Rai, S. M. (2003). *Mainstreaming Gender, Democratizing the State*. Manchester University Press.

Robertson, J. (2005). Women and Enlightenment: A Historiographical Conclusion. S. Knott ve B. Taylor (Ed.), *Women, Gender and Enlightenment* içinde (ss. 692-704). London: Palgrave Macmillan UK.

Sevinç, İ. ve Palavar, A. (2021). Türk Siyasetinde Kadınların İntihap (Seçme ve Seçilme) Hakkı Elde Etme Süreci ve Ekekon Gazetesine Yansımaları. *Global Journal of Economics and Business Studies, 10*(19), 1-22.

Shapiro, J. (1981). Anthropology and the study of gender. *Soundings: An Interdisciplinary Journal, 64*(4), 446-465.

Tali, R. (2019). *Kadınların Yerel Siyasi Temsil Süreçleri*. Ankara: İmaj.

Tali, R. (2022). En Yüksek Cam Tavanlara Meydan Okumak: Latin Amerika Kadın Devlet Başkanları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, *5*(1), 1-17.

Tezel, A. Ş. (2009). *A Study On China's Only Female Ruler Wu Ze Tian*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Toksöz, G., Özkazanç, A. ve Poyraz, B. (2001). *Kadınlar, kalkınma ve sosyal adalet*. Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi: Ankara Üniversitesi KASAUM.

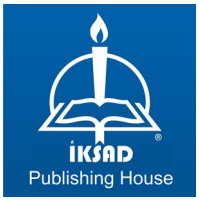
Tokuroğlu, B. (2004). *Özgürleşemeyen Kadın*. Ankara: Odak.

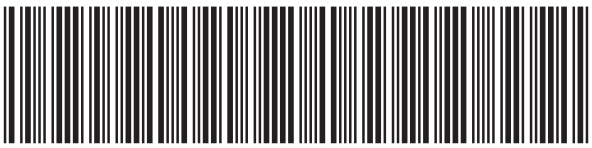
UK Parliament. (2023). The 1866 Women's Suffragepetition: The first mass Votes for Women petition. https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/parliamentary-collections/1866-suffrage-petition/ Erişim: 16.06.2023.

UNDP. (2022). Human Development Report 2021/2022: Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World. United Nations Development Programme.

UNDP. (2023). Technical Notes. United Nations Development Programme. https://hdr.undp.org/sites/default/files/2021-22_HDR/hdr2021-22_technical_notes.pdf Erişim: 20.07.2023.

United Nations Women. (2023). Women of theworld, unite! Explore women's activism from generations past and present. https://interactive.unwomen.org/multimedia/timeline/womenunite/en/index.html#/1840 Erişim: 20.07.2023.

ISBN: 978-625-367-237-9